

Травкіна Н. М.

викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ПОЛЬСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Можливо, що без Живного і Ельснера не було б Шопена, без Лешетицького не було б Падеревського і Артура Рубінштейна, без Нейгауза не було б Святослава Ріхтера, без Солтиса не було б Скорика. Цей перелік можна продовжувати дуже довго. ТанDEM учитель-учень – це та основа, на якому тримається культура взагалі і мистецьке виконавство зокрема.

Актуальність обраної теми. Учителі-музиканти не тільки розвивали талант і особистість своїх учнів, але й підтримували перші публічні виступи своїх вихованців, уможлилювали їм доступ до значущого музичного середовища і вводили їх у світ великої міжнародної музичної родини. Часто невідомі широкому загалу, вони присвячували своє життя служінню музиці. Не тільки ростили музичні таланти, а й віддавали свій час і професійні вміння щоденній, доволі буденній праці виховання менш талановитих учнів, які не стали професійними музикантами, але без яких зали філармоній та оперних театрів світили б пустками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом ХХ століття вагомий внесок у справу музичного виховання зробили музиканти польського походження, які народилися в Україні. Значна частина цих людей після другої світової війни виїхала до Польщі та інших країн, працювала в різних музичних навчальних закладах і втілювала в життя традиції музичного виховання дітей та молоді, набутих в Україні. У статті ми звернулися до найбільш цікавих і яскравих постатей.

Турчинський Юзеф (народився 2 лютого 1884 року в Житомирі, помер 27 грудня 1953 року в Лозанні, Швейцарія).

Походив з артистичної родини. Науку гри на фортепіано розпочав з батьком, учнем Монюшка. Спочатку студював у Києві на юридичному факультеті університету. У 1902-1906 роках учився гри на фортепіано в Санкт-Петербурзькій консерваторії в класі Анни Єсипової. Вивчав також і музично-теоретичні науки. У 1911 році їде до Відня та Берліна, де стає учнем Феруччо Бузоні, а також бере приватні уроки в Ігнація Яна Падеревського в Моргесі (Швейцарія).

Педагогічну діяльність розпочав у 1915-1919 роках як викладач фортепіано Київської консерваторії. У 1920-1927 роках був професором консерваторії в Лодзі і одночасно викладачем Академії мистецтв та музичної школи в Познані. До початку другої світової війни вів клас фортепіано у Варшавській консерваторії і був керівником власного Інституту фортепіанної гри. Після війни в Лозанні проводив курс інтерпретації творів Шопена. Виховав багато відомих піаністів. Серед них Теодор Гутман, Моїсей

Вайнберг, Макс Фішман, Вітольд Мальцужинський, Галина Чарни-Стефанська, Хенрик Штомка, Ришард Бакст, Станіслав Шпінальський, Марія Йонас, Марія Вілкомірська Александр Сенкевіч, Ядвіга Сукенніца, Станіслав Станевіч та інші.

Від 1937 року, як головний редактор, разом з Ігнацієм Яном Падеревським та Людвігом Бронарським працював над виданням повного зібрання творів Ф. Шопена.

Солтис Адам (народився 4 липня 1890 року у Львові, помер 6 липня 1968 року у Львові).

У 1911 році закінчив Львівську консерваторію по класу скрипки і фортепіано. У 1911-1914 рр. студіював у Королівській Вищій Музичній школі в Шарлоттенбурзі (Німеччина) по класу композиції у Карла Леопольда Вольфа і Роберта Кана, а в 1914-1916 рр. – у Берлінській державній академії мистецтв по класу композиції у Георга Шумана. У 1921 році закінчив відділ музикознавства Берлінського університету [у Георга Кречмара, Йоганнеса Вольфа і Карла Штумпфа.](#)

Педагогічну діяльність Адам Солтис розпочав у 1918 році у Львівській консерваторії як викладач гармонії, сольфеджіо, контрапункту, композиції, історії музики, альтя та хорознавства. Пізніше керував оркестровим та оперним класом.

У 1927 році Солтис увійшов до складу журі 1-го Міжнародного конкурсу піаністів імені Ф. Шопена у Варшаві.

З 1930 по 1939 рр. Адам Солтис виконував функції артистичного директора консерваторії і намагався підняти рівень навчального закладу до рівня західноєвропейських закладів такого типу. З 1944 по 1964 рр. очолював кафедру хорового диригування. Адам Солтис був головою Спілки музикантів педагогів і Товариства сучасної музики у Львові.

Саме його учні творили класичну академічну музику ХХ ст., яку визнає весь світ – видатний український композитор Мирослав Скорик, болгарський хоровий диригент, композитор і педагог Георгі Дімітров, Анджей Нікодемівич, Геннадій Ляшенко та інші.

Коханський Вацлав Ромуальд (народився 2 травня 1878 року у Кам'янці-Подільському, помер 5 червня 1939 року у Варшаві, Польща).

З дитинства вчився гри на скрипці. У сім років відбувся його перший публічний виступ.

Закінчив консерваторію по класу скрипки у Л. Ауера в Санкт-Петербурзі, потім студіював у Ю. Іоахіма в Берліні та О. Шевчика у Празі. Педагогічну діяльність розпочав у Львові. З 1906 по 1914 р. викладач по класу скрипки у музичній школі С. Каспарек, Львівській консерваторії та Музичному інституті Хелени Оттавовай. У 1914–1918 рр. – професор Музичної школи М. Тутковського в Києві. В 1920–1921рр. вів курс вищої майстерності у Львівській консерваторії. У 1921–1923 рр. виступав з концертами у Сполучених Штатах Америки, а також проводив там педагогічну діяльність. З 1923 по 1939 рр. працював у Державній музичній консерваторії у Варшаві як професор вищого курсу гри на скрипці, класу

камерного ансамблю, викладав історію музики. З 1936 по 1939 рр. – він працював заступником директора консерваторії у Варшаві та паралельно у Львівській консерваторії.

Вацлав Коханський – один із організаторів Першого міжнародного конкурсу скрипалів імені Г. Венявського (1935 р.). Член журі багатьох міжнародних конкурсів. Видатний скрипаль-виконавець, концертував у Польщі, Україні, Росії, Сполучених Штатах Америки. Брав участь у концертах Організації музичного руху у Львові, виступав на музичних ранках для учнів середніх шкіл. Член Польського товариства музикантів-педагогів, Голова Спілки професорів державної музичної консерваторії у Варшаві.

Серед його учнів велика кількість відомих скрипалів.

Альткорн Хелена (народилася 1893 року у Львові, померла 1977 року в Кракові, Польща). Закінчила Львівську консерваторію по класу фортепіано. Педагогічну працю розпочала в тій же консерваторії у 1915 році, де до 1924 р. вела курс так званого середнього фортепіано. З 1924 до 1939 рр – професор курсу вищого і концертного фортепіано. У 1940-1941 і 1945-1946 р. – викладач Державної консерваторії ім. М.В. Лисенка у Львові і вчитель середньої та дитячої музичної школи.

У 1946 році переїхала до Кракова, де до 1972 року вела клас фортепіано у державній музичній школі ім. В. Желеньського і була керівником фортепіанного відділу цієї школи.

Беліна-Скупєвський Стефан Аполінарій (народився 23 липня 1885 року в Києві, помер 2 серпня 1962 року в Гданську, Польща).

Музичну освіту здобув у Києві. Закінчив музично-драматичну школу М. Лисневич-Носової по класу фортепіано. Після цього прибув до Німеччини в Карлсруе для навчання у професора Я. Штюкгольда, а потім переїхав до Мюнхена навчатися вокалу та режисурі.

Педагогічну діяльність розпочав у Києві як викладач вокалу, але невдовзі її залишив, бо мав запрошення з багатьох оперних театрів Європи та Америки. З 1923 року Беліна-Скупєвський виступав як соліст міланського оперного театру La Scala. Після закінчення двадцятилітньої кар'єри оперного співака Стефан Беліна-Скупєвський працював як режисер.

У 1938 році повернувся до педагогічної діяльності. З 1946 по 1953 роки Беліна-Скупєвський був директором Державної шльонської опери в Битумі. У 1953-1962 рр. працював на посаді художнього керівника Державної балтійської опери в Гданську.

До 1961 року – професор Варшавської консерваторії, професор Державної вищої музичної школи в Лодзі, Катовіцах і Сопоті.

Стефан Беліна-Скупєвський виховав плеяду оперних співаків, які успішно виступали в оперних театрах Польщі і інших країн Європи.

Цетнер Юзеф (Народився 17 лютого 1887 року в Тернополі, помер 5 липня 1965 року в Кракові, Польща).

Закінчив учительські курси в Тернополі та консерваторію у Львові по класу скрипки. У 1912-1914 рр. вчився у Віденській вищій школі, а в 1940 р. студіював скрипкову педагогіку в Лондоні.

Педагогічну діяльність розпочав у Львові. З 1919 по 1929 рр. вів клас скрипки у Львівській консерваторії. В 1929-1939 рр. викладав скрипку за власною методикою у Шльонській музичній консерваторії в Катовіцах. У 1940-1957 рр. проводив педагогічну діяльність у Лондоні. У 1957-1965 рр. працював у Державній вищій музичній школі у Вроцлаві: професор інструментального відділу і керівник новоствореної кафедри оркестрових інструментів. Автор програми навчання гри на скрипці в вищих музичних школах. Автор наукових праць з музичної педагогіки. Перекладач на польську мову педагогічних праць європейських авторів. Поєднував педагогічну працю з концертною діяльністю. Виступав як соліст-віртуоз і як учасник камерних ансамблів.

Виховав велику плеяду скрипалів-виконавців та педагогів. Його учнями були К. Стрия, Е. Статкевич та інші.

Домбровський Маріан (народився 25 березня 1876 року в Житомирі, помер після 1939 року у Варшаві, Польща).

Закінчив Санкт-Петербурзьку консерваторію по класу фортепіано в Анни Єсипової, після цього навчався у Відні в Теодора Лешетицького. Педагогічну діяльність розпочав у Житомирі. Від 1907 року працює в Києві, потім у Саратові та Одесі як викладач фортепіано у місцевих музичних школах. Від 1930 року проводив клас фортепіано у Вищій музичній школі імені Ф. Шопена у Варшаві. Серед його учнів було багато талановитих піаністів, які працювали в різних музичних закладах України та Польщі.

Лісса Зофія (народилася 18 жовтня 1908 року у Львові, померла 26 березня 1980 року у Варшаві, Польща).

Закінчила консерваторію у Львові по класу фортепіано, органу, теорії музики, а також Львівський університет, де вивчала історію мистецтва, філософію та психологію.

З 1930 по 1941 рр. Лісса викладала у Львівській консерваторії історію музики, теорію і психологію музики. В 1939-1941 рр. працювала на посаді декана факультету композиції, диригування і теорії. Після початку II Світової війни в евакуації 1941-1942 рр. Зофія Лісса працювала викладачем музичного технікуму в Намангані (Узбекистан).

У 1943 році Зофія Лісса переїхала до Москви, де займалася виданням співаників для дітей і нотних збірок. Так, у 1944-1945 рр. опублікувала збірники «Пісенник польських дітей в СРСР», «Пісенник польського солдата», «Пісні та ігри для польських дошкільників в СРСР».

У 1947 році Зофія Лісса виїхала до Варшави. У 1948 році створила Інститут музикології при Варшавському університеті і була його директором до 1975 року. Від 1958 року – професор Державної вищої музичної школи у Варшаві. Як педагог допровадила до диплому 115 магістрів музикології і 15 докторантів. Серед її учнів значна кількість відомих музикознавців. У 1961-1964 роках виступала з лекціями в університетах Берліна, Москви, Парижа,

Копенгагена, Пекіна, Мюнхена, Кельна та інших. Приготувала біля 600 програм на польському радіо, в тому числі шестирічний цикл «Історія музики для дітей». Отримала велику кількість нагород і відзнак.

Мазепа Лешек (народився 31 березня 1931 року в Стрию, Львівська область, помер 9 серпня 2016 року в Жешові, Польща).

Дуже рано усвідомив своє музичне покликання, перші кроки у майбутній спеціальності зробив у час війни – його вчителями стали місцевий органіст у костелі та приватна вчителька музики. Відтак вступив до Львівської державної консерваторії імені М. Лисенка у клас композиції знаного польського митця Адама Солтиса, студії завершив у 1953 році. У 1957 році у Московській консерваторії імені П. Чайковського захистив докторську дисертацію. З 1960 року починає свою діяльність у alma mater, пройшовши шлях від викладача до декана, завідувача кафедри, професора.

У 1953-1954 рр. – музичний керівник і диригент музично-драматичного театру в Плоскірові. В 1957-1960 – музичний керівник і диригент Ансамблю пісні і танцю Радянської Армії в Німецькій Демократичній Республіці. Один з ініціаторів створення студентського наукового гуртка у Львівській консерваторії. У 1988 р. створив Товариство польської культури Львівської землі і був його головою.

З початку 1990-х років професор Мазепа розпочав працю в Польщі, у Жешівській вищій педагогічній школі (від 2001 р. – Жешівський університет) на кафедрі музичного виховання (в 1997-1999 рр. керівник кафедри), також завідував відділом досліджень музичної культури етнічного пограниччя. Рівночасно докладав багато зусиль, щоби заснувати Жешівське музичне товариство, він став його першим головою і зберігав тісний зв'язок з цією організацією протягом кількох десятиріч.

Серед студентів, яких він навчав композиції, особливо варто згадати Володимира Івасюка, з яким склались дружні теплі стосунки. На похороні Івасюка Мазепа не побоявся виступити з проникливим і відвертим словом.

Берешкевич Лариса (народилася у 1888 році в Києві, померла 1971 року в Лодзі, Польща).

Закінчила Санкт-Петербурзьку консерваторію по класу фортепіано у М. Лаврова. Педагогічну працю розпочала у Дніпропетровську, вела клас фортепіано в музичних школах. Від початку утворення в 1934 році так званої консерваторії шкільної підготовки вела там клас фортепіано. В 1929-1939 рр. викладала в Державній музичній консерваторії у Гданську. Після II Світової війни переїхала до Лодзі, де з 1949 по 1962 роки вела клас фортепіано у Державній вищій музичній школі. З 1951 по 1971 роки була викладачем Державного музичного ліцею.

Бручковський Євстахій (народився у 1906 році в Садовій Вишні, Львівська область, помер у 1984 році в Кракові, Польща).

У 1921 році вступив до військового оркестру у Золочеві, де вчився гри на скрипці і духових інструментах. У 1926 склав екзамен із спеціальності «диригент оркестру» і почав працювати у тому ж оркестрі. У 1932 році закінчив вищий курс по класу скрипки у Музичній школі Сабіни Каспарек у

Львові. Педагогічну працю розпочав як викладач скрипки в Державній гімназії в Грудку Ягеллонським (Польща). Потім переїхав до Львова, де в 1931-1941 рр. працював учителем музики в міських закладах опіки над дітьми, в 1932 -1936 рр. веде клас скрипки і духових інструментів у музичній школі, а з 1932 по 1939 рік працює вчителем музики духовної семінарії. У 1936-1940 рр. – вчитель музики і диригент оркестру в гімназії №10, в 1940-1941 рр. – у львівському палаці піонерів. З 1945 по 1972 роки вів клас скрипки, альт та оркестровий клас у Державній середній музичній школі імені В. Желеньського у Кракові. Від початку професійної діяльності поєднував педагогічні і диригентські обов'язки. Від 1944 по 1972 рр. – скрипаль-концертмейстер оркестру філармонії та оперного театру у Кракові.

Джевеїцка Марія (народилася у 1871 році в Києві, померла у 1939 році в Торуні, Польща).

Закінчила Київську консерваторію (клас Маріана Домбровського). Педагогічну працю розпочала в Києві як викладач фортепіано в музичній школі. В 1917 році переїхала до Торуня. Від 1930 року проводила піаністично-педагогічну діяльність на середньому курсі в Консерваторії Поморського музичного товариства. В 1937-1939 рр. вела клас фортепіано в консерваторії в Бидгощі. Серед її учнів значна кількість відомих піаністів, серед яких Казимір Сероцький.

Козинський Олександр Леопольдович (народився 5 березня 1950 року у Львові).

У 1973 році закінчив Московську консерваторію імені П. Чайковського по класу фортепіано, з 1979 по 1982 рр. був асистентом-стажером у цьому ж навчальному закладі. Від 1973 по 2004 рр. працював у Львівській музичній академії імені М. В. Лисенка: від 1978 – старший викладач кафедри спеціального фортепіано. З 1989 по 1996 рр. також був керівником секції естрадної музики і джазу фортепіанного відділу Львівського музичного училища. Від 2004 мешкає у м. Ярослав (Польща). Серед його учнів – лауреати міжнародних фортепіанних конкурсів. Концертуючий піаніст, композитор. Заслужений діяч культури і мистецтв Польщі (2003).

Лісіцький Зигмунт (народився у 1892 році в с. Синява, Київська область, помер у 1957 році в Познані, Польща).

У 1917 році закінчив Київську консерваторію (філія в Харкові по класу фортепіано). Педагогічну діяльність розпочав з 1918 року як викладач фортепіано Київської консерваторії. У 1920 році виїхав до Польщі й оселився в Познані. Там він отримав запрошення на посаду професора класу фортепіано в Державній музичній консерваторії. У Бидгощі початково проводив приватні уроки гри на фортепіано, а в 1925 році організував Міський музичний інститут у Бидгощі, який через два роки реорганізовано у Міську музичну консерваторію. Зигмунт Лісіцький обіймав посаду директора цього навчального закладу в період з 1925 по 1927 рр.

У 1931-1934 рр. – професор Консерваторії Поморського музичного товариства у Торуні. В 1945 повернувся до Познані і працював як доцент

класу фортепіано в Державній вищій музичній школі. Виховав велике гроно відомих піаністів.

Від 1917 року концертував як піаніст у багатьох країнах Європи. Перший виконавець творів К. Шимановського у Польщі. Один з перших організаторів музичного життя Познані.

Стадлер Альфред (народився в 1889 році в Івано-Франківську (Станіславові), розстріляний німецькими окупантами у 1944 році у Львові).

Закінчив Львівську консерваторію по класу скрипки і класу композиції у Мечислава Солтиса, а також закінчив Львівський університет.

Кар'єру диригента розпочав у 1912 році як художній керівник хору «Хейнал» та аматорського симфонічного оркестру у Львові. Під час I Світової війни знаходився у Москві, де як асистент диригента працював в оперному театрі. У 1919 році кілька місяців був музичним керівником і диригентом театру в Кельцах. Невдовзі був запрошений до Львова на посаду диригента оперного театру.

У 1926-1932 рр. художній директор Музичного товариства імені С. Монюшка в Івано-Франківську. Керував одночасно музичною школою при Товаристві, яка завдячуючи старанням А. Стадлера, була перепрофільована у 1929 році в консерваторію.

У 1932 році повернувся до Львова і присвятив свою діяльність хоровому мистецтву. Багато років керував чотирма чоловічими хорами, які неодноразово здобували головні нагороди у хорових фестивалях.

Під час II Світової війни Стадлер перебував у Івано-Франківську. У 1943 році у Львові його прізвище з'явилося на афішах зі списками заручників, ув'язнених за вбивство німецького військового. Був розстріляний 2 лютого 1944 року на вулиці Вірменській у Львові.

Вшановуючи пам'ять Альфреда Стадлера, а після II Світової війни в м. Забже (Польща) було засновано чоловічий хор його імені.

Венжик Зофія (народилася у 1880 році в Білій Церкві, померла у 1975 році в Радомі, Польща)

Закінчила приватну вищу школу К. Гурського по класу фортепіано у Харкові. З 1910 по 1920 роки працювала як викладач фортепіано в музичній школі Російського імператорського товариства в Харкові. У 1921-1922 рр. навчалася на педагогічному відділі Всеукраїнської музичної академії в Харкові. З 1921 по 1924 роки була викладачем фортепіано у таких харківських навчальних закладах: Державна професійна музична школа №2 та Вищі державні музично-педагогічні курси. В 1924-1928 рр. Зофія Венжик викладала у приватній музичній школі в Радомі, в 1930-1941 рр. – у Варшавській вищій музичній школі (філія в Радомі). З 1952 по 1960 рр. Зофія Венжик працювала на посаді викладача і керівника секції фортепіано в музичній школі в Радомі. Виховала значну кількість піаністів та діячів культури.

Список використаних джерел та літератури

1. Konserwatorium PTM we Lwowie. Aktywność polskiej muzykologii. – RM, 1966, nr.3. – s. 3-4.

2. Rytel Piotr, *Wspomnienie o Józefie Turczyńskim*. PWSM, Warszawa 1954, nr 5-6.
3. Lwowskie Wiadomości Muzyczne i literackie. Lwów, 1930, nr.3. – s. 1-2.
4. Кашкадамова Н. Піаністичне мистецтво у Львові / Н Кашкадамова. – Львів, 2003. – 400 с.
5. Сторінки історії Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. — Львів: Сполом, 2009. — 352 с.
6. Panek Waclaw, *Stefan Belina-Skupiewski – pierwszy król Edyp* / W. Panek [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek,Belina-Skupiewski.pdf>
7. Помер відомий львівський музикознавець Лешек Мазепа [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zaxid.net/pomer_vidomiy_lvivskiy_muzikoznavets_leshek_mazepa_n1400145
8. Sienkiewicz-Bloch Eleonora, *Bydgoski dorobek pedagogiczny muzyków poznańskich - Zygmunta Lisickiego i Bohdana Zalewskiego w latach 1920-1939*, w: *Nauczyciele muzyki na Pomorzu i Kujawach*, pod red. A. Kłaput-Wiśniewskiej, Bydgoszcz 2008, ss. 39-56.